

TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLIVASI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Muhitdinova Guzal Solixovna

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

guzalmuhitdinova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15860458>

Hozirgi kunda moliya sohasi tez o'zgarayotgan va rivojlanayotgan tarmoqlardan biri hisoblanadi. Xususan, Islom moliyasi bozorining jahon moliya tizimida tutgan o'rni tobora ortib bormoqda. Islom moliyasining asosiy tamoyillari – ribo (foiz) taqiqi, adolat, riskni birgalikda bo'lishish va shaffoflik – moliya sohasida barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli, ko'plab mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda ham tijorat banklari o'z faoliyatlarida islom moliyasi xizmatlarini keng joriy etishga intilmoqda. Bu esa mamlakat moliyaviy tizimining samaradorligini oshirish, yangi investitsiyalar jalb qilish va iqtisodiy o'sishga ko'maklashish imkonini beradi.

Islom moliyasi xizmatlarining tijorat banklarida rivojlanishi moliyaviy mahsulot va xizmatlar portfelining diversifikatsiyasiga, mijozlar ehtiyojlarini qondirishga, shuningdek, bank tizimining barqarorligiga xizmat qiladi. Biroq, islom moliyasini amalda qo'llashda ko'plab to'siqlar mavjud. Avvalo, mamlakatda huquqiy me'yoriy baza to'liq shakllanmaganligi tijorat banklarining islom moliyasi mahsulotlarini ishlab chiqishi va joriy etishida qiyinchiliklar yaratadi. Bu nuqtai nazardan, qonunchilikni takomillashtirish, islom moliyasiga xos standart va qoidalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarurdir.

Shuningdek, tijorat banklarining kadrlar salohiyati yetarli emasligi muammo hisoblanadi. Islom moliyasi xizmatlarini samarali ko'rsatish uchun bank xodimlari, mutaxassis va menejerlari islom moliyasi prinsip va mexanizmlarini chuqur tushunishi lozim. Bu borada maxsus malaka oshirish kurslari, seminarlar va treninglar tashkil etilishi, universitetlar va banklar o'rtasida hamkorlik yo'lga qo'yilishi kerak.

Islom moliyasi xizmatlarini rivojlantirishda texnologiyalarning o'rni ham juda muhimdir. Zamonaviy Fintech yechimlari, jumladan blockchain texnologiyasi, smart-kontraktlar va raqamli moliyaviy xizmatlar islom moliyasining oshkoraligi va xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Misol uchun, blockchain texnologiyasi orqali moliyaviy operatsiyalar shaffof va qayta tekshirishga yaroqli bo'ladi, bu esa islom moliyasining asosiy tamoyillaridan biri bo'lgan halollik va adolatni mustahkamlaydi. Onlayn platformalar va mobil ilovalar yordamida mijozlarga qulay xizmat ko'rsatish islom moliyasi bozorining kengayishiga olib keladi, ayniqsa, yoshlar va katta shaharlar aholisining moliyaviy ehtiyojlarini qondirishda muhim omildir.

Shuningdek, tijorat banklarining islom moliyasi bozoridagi faoliyatini kuchaytirish uchun bank va davlat organlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish kerak. Davlat tomonidan moliyaviy institutlarga qo'llab-quvvatlash choralari, imtiyozli kreditlar, soliq imtiyozlari va boshqa rag'batlantirish usullari banklarning islom moliyasi xizmatlarini rivojlantirishga turtki bo'ladi. Shu bilan birga, mamlakatning moliyaviy tizimida islom moliyasini targ'ib qilish bo'yicha ommaviy ma'rifiy ishlar, targ'ibot kampaniyalari va treninglar o'tkazilishi moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishga yordam beradi.

Islom moliyasining rivojlanishi nafaqat tijorat banklari va ularning mijozlari uchun, balki butun iqtisodiyot uchun ijobiy natijalar keltiradi. Bu moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish, investitsiyalarni jalb qilish va ijtimoiy mas'uliyatni oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun islom moliyasi xizmatlarining kengayishi iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, moliyaviy inklyuzivlikni oshirish va aholining turmush darajasini yaxshilash uchun muhim vosita hisoblanadi. O'zbekiston tijorat banklari uchun islom moliyasining joriy etilishi hozirgi kunda nafaqat ichki bozorda yangi moliyaviy instrumentlarni taklif qilish, balki xalqaro moliyaviy integratsiyada ham o'z o'rnini mustahkamlash imkonini beradi. Ammo, amalda islom moliyasi xizmatlarini kengaytirishda bir qator muammolar mavjud. Avvalo, qonunchilik bazasining to'liq shakllanmaganligi va moliyaviy institutlarning islomiy moliya tamoyillariga mos mahsulotlarni ishlab chiqishdagi tajriba yetishmasligi asosiy to'siqlardandir. Shu bilan birga, bank kadrlarining malakasi va islom moliyasi tamoyillarini chuqur bilishi ham yetarli emas. Bu esa tijorat banklarida islom moliyasi xizmatlarini taklif etish va mijozlarga sifatli xizmat ko'rsatishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Shu boisdan, tijorat banklarida islom moliyasi xizmatlarini rivojlantirish uchun birinchi navbatda banklarning ichki infratuzilmasini modernizatsiya qilish zarur. Bu jarayonda yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash va ularni doimiy ravishda qayta tayyorlashga katta e'tibor qaratilishi lozim. Bundan tashqari, islom moliyasi mahsulotlarini diversifikatsiya qilish, ya'ni mudoraba, musharaka, salam, istisna kabi ko'plab xizmat turlarini keng joriy etish orqali banklar mijozlarining ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlarini oshirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida islom moliyasi xizmatlarini rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Jumladan, huquqiy baza takomillashuvi, malakali kadrlar tayyorlash, yangi moliyaviy mahsulotlar ishlab chiqish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va davlat tomonidan qulay shart-sharoitlar yaratish – bularning barchasi tizimli tarzda olib borilishi kerak. Faqat shunday yondashuv bilan O'zbekiston tijorat banklari islom moliyasi xizmatlarini muvaffaqiyatli rivojlantirishi va bu sohada xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'ladi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaev, Sh. "Islom moliyasi nazariyasi va amaliyoti". Toshkent: Moliya va moliyaviy boshqaruv nashriyoti, 2020.
2. Karimov, O. "Islom moliyasi: tamoyillar va ularning tijorat banklarida tatbiqu". Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.
3. Qarshiev, I. "Islom moliyasi va zamonaviy moliya tizimlari". Toshkent, 2019.
4. "Islom moliyasi bo'yicha xalqaro standartlar va yo'riqnomalar", Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy sayti: <https://www.cbu.uz>
6. O'zbekiston Respublikasining "Islom moliyasi faoliyatini tartibga solish to'g'risida"gi qonuni, 2023.
7. Saeed, A. "Islamic Banking and Finance: Principles and Practices". New York: Palgrave

Macmillan, 2018.

8. Usmani, M.T. "An Introduction to Islamic Finance". Karachi: Idara Isha'at-e-Diniyat, 2017.
9. Dusuki, A.W., and Abozaid, A. "A Critical Appraisal of Islamic Finance Principles". International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 2019.
10. Web-source: Islamic Finance News (IFN), <https://www.islamicfinancenews.com>
11. Mansour, W., and Iqbal, Z. "The Development of Islamic Finance and Its Regulatory Challenges". Journal of Financial Regulation and Compliance, 2020..